

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ

29-35-69, 628-37-04
21-07-57, 628-90-17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR.PT.24
00-503 W A R S Z A W A
TELEFAX: 29-40-89

BS/58/46/93

SPOŁECZNA DEFINICJA BIEDY W POLSCE

Komunikat z badań

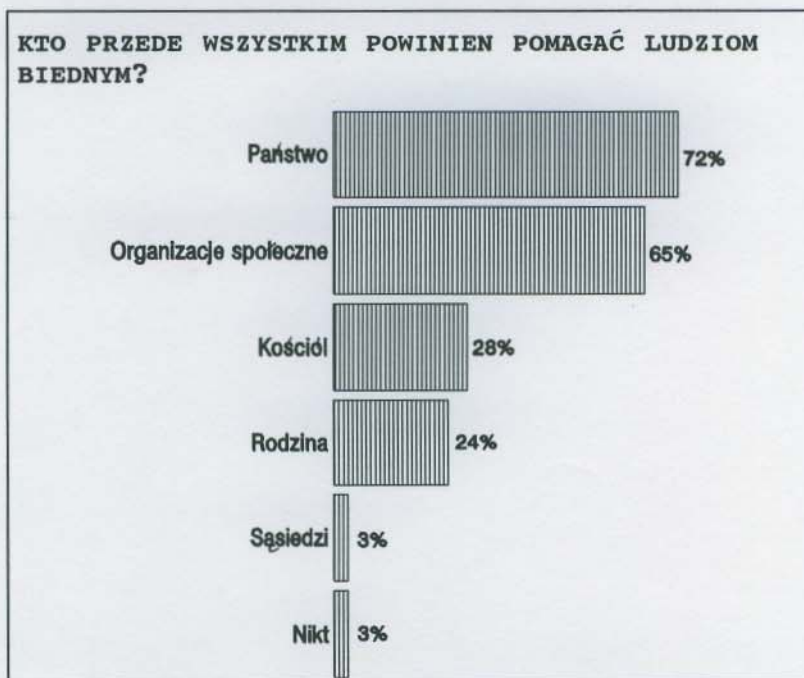
Warszawa, kwiecień 1993 r.

Uwaga: Przedruk materiałów CBOS w całości lub w części oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone wyłącznie z podaniem źródła.

◆ Nowy porządek ekonomiczny w naszym kraju bardziej sprzyja wzrostowi liczby biednych niż wzrostowi liczby ludzi bogatych. Zdaniem większości ankietowanych, blisko połowa polskiego społeczeństwa żyje w prawdziwej biedzie.

◆ Najwięcej ludzi biednych jest - według opinii respondentów - wśród osób niepracujących: bezrobotnych, emerytów i rencistów; wśród pracujących biedni to przede wszystkim robotnicy i rolnicy, czyli kategorie zawodowe o najniższym statusie społecznym.

◆ Ubóstwo, zdaniem badanych osób, wynika nie tyle z nałogów ludzi czy ich niegospodarności, ile z nie sprzyjających, złych warunków zewnętrznych. Opiekę nad biednymi powinno więc sprawować przede wszystkim państwo; najmniej powołani są do tego, w opinii respondentów, sąsiedzi i znajomi.

W grudniu 1992 roku respondenci wypowiedzieli się m.in. na temat zasięgu, społecznego postrzegania i charakterystyki bogactwa w Polsce¹. Interesujące wydaje się porównanie poglądów dotyczących społecznej percepcji bogactwa w naszym kraju z opiniami o zasięgu, charakterze i społecznym postrzeganiu biedy. Zbadanie problemu społecznej percepcji ubóstwa jest tym bardziej interesujące, że - jak wynika z sondaży CBOS - od dwóch lat systematycznie rośnie liczba osób negatywnie oceniających materialne warunki życia ludzi w Polsce. Rośnie też liczba respondentów oceniających własne warunki życia jako złe lub bardzo złe.

Finansowy próg biedy

W marcowym sondażu CBOS² respondenci byli poproszeni o zdefiniowanie biedy w kategoriach finansowych. Ponad połowa badanych stwierdziła, że bieda zaczyna się już wtedy, kiedy miesięczne dochody w rodzinie kształtują się w granicach od 500 tys. do 1 miliona złotych na osobę.

		CBOS
<i>Poniżej jakiego miesięcznego dochodu na jedną osobę w rodzinie zaczyna się już bieda?</i>		
●	poniżej 500 tys. zł	17%
●	500 tys. zł - 1 000 tys. zł	55%
●	1 000 tys. - 1 500 tys. zł	19%
●	1 500 tys. - 2 000 tys. zł	9%

¹ Zob. komunikat CBOS: "Bogaci w społeczeństwie", luty 1993 r.

² Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (33) przeprowadzono w dniach 12-14 marca 1993 r. na 1233-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Wyższy próg biedy stawia 28% respondentów, w tym 9% uważa, że miesięczne dochody na jedną osobę w rodzinie w granicach 1,5 mln - 2 mln złotych już są sygnałem biedy. Twierdzą tak przede wszystkim respondenci z wykształceniem średnim i wyższym, kadra kierownicza i inteligencja, osoby, których miesięczne dochody na jedną osobę w rodzinie wynoszą ponad dwa miliony³.

Rolnicy i robotnicy niewykwalifikowani częściej niż pozostali badani za granicę ubóstwa uważają dopiero dochód poniżej 500 tys. złotych na osobę.

Można więc stwierdzić, że im niższa pozycja zawodowa i status materialny respondentów, tym niższy postrzegany przez nich finansowy próg ubóstwa.

Tabela 1

w procentach

Deklarowane dochody na jedną osobę w rodzinie	Postrzegany próg finansowy biedy			
	500 tys. zł	500 tys. - 1 000 tys. zł	1 000 tys.- 1 500 tys. zł	1 500 tys. - 2 000 tys. zł
Poniżej 500 tys. zł	31	50	13	6
500 tys. - 999 tys. zł	20	60	14	6
1 000 tys - 1 500 tys. zł	18	57	16	9
1 500 tys. - 1 999 tys. zł	12	52	28	9
2 000 tys. zł i powyżej	8	47	29	17

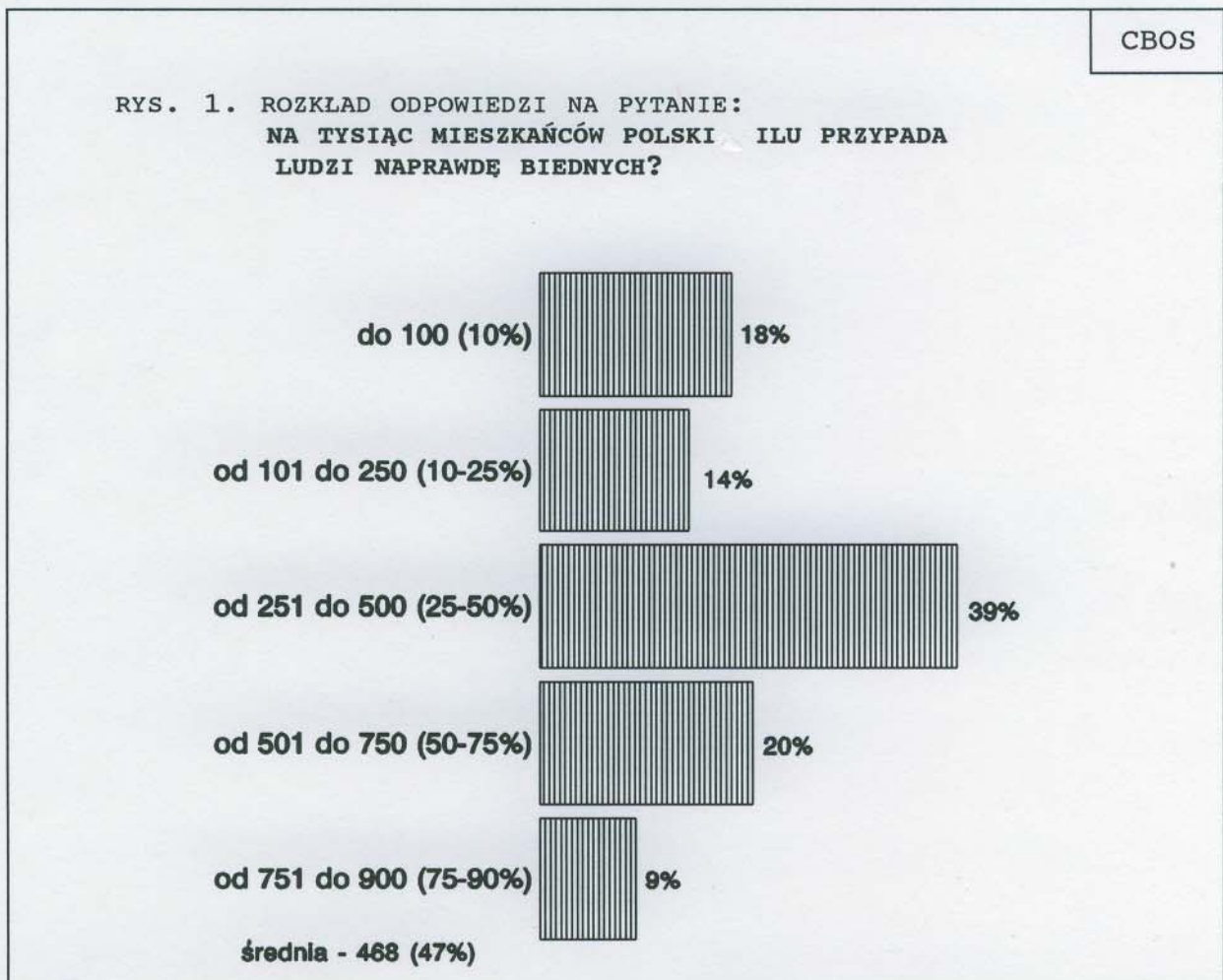
Istnieje zależność między poglądem na temat rozmiarów zasięgu biedy w Polsce a przekonaniem o finansowym progu biedy. Im szerszy postrzegany zasięg biedy, tym niższy jej finansowy próg.

³ Zob. tabele aneksowe.

Podobne prawidłowości zaobserwowaliśmy w grudniu, analizując uwarunkowania poglądu dotyczącego finansowego progu bogactwa w Polsce. Przypomnijmy, że te szacunki mieściły się w granicach od 5 do 100 mln zł na osobę, przy przeciętnej wartości 7 - 8 mln na osobę. Także i w tym przypadku wypowiedzi były zależne od statusu materialnego i zawodowego. Im wyższy był własny dochód, tym wyższy - na ogół - próg bogactwa. Obowiązywała zasada: "bogaci - to ludzie, którzy mają więcej ode mnie".

Zasięg biedy w Polsce. Dynamika zjawiska

W celu ustalenia rozmiarów biedy respondenci odpowiadali m.in. na pytanie otwarte: "Czy dużo jest dziś w naszym kraju ludzi naprawdę biednych? Na tysiąc mieszkańców Polski ilu przypada ludzi naprawdę biednych?"

Opinie badanych osób są zróżnicowane pod względem percepcji skali biedy w Polsce. Większość ankietowanych uważa jednak, że liczba ludzi naprawdę biednych nie przekracza połowy liczby wszystkich mieszkańców naszego kraju.

Na postrzeganie zasięgu prawdziwej biedy w Polsce największy wpływ mają: pozycja społeczno-zawodowa i status materialny respondentów. Im wyższy status zawodowy i materialny, tym większa skłonność do postrzegania niewielkiego zasięgu biedy w Polsce, im niższy natomiast - tym częstsze wypowiedanie opinii, że więcej niż połowa polskiego społeczeństwa to ludzie naprawdę biedni.

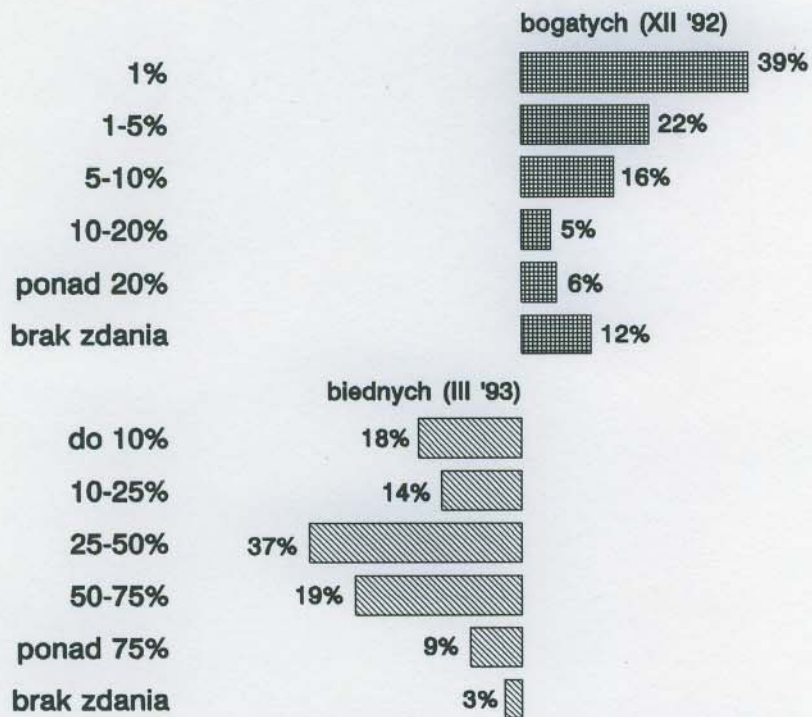
Prywatni przedsiębiorcy, kadra kierownicza i inteligencja, ludzie plasujący się w najwyższej grupie dochodów i badani dobrze oceniający własne warunki materialne częściej niż reszta ankietowanych sądzą, że ludzie żyjący w prawdziwej biedzie stanowią nie więcej niż 10% społeczeństwa.

Przekonanie, że w Polsce blisko połowa społeczeństwa to naprawdę biedni ludzie, najczęściej wyrażają mieszkańcy dużych miast, pracownicy umysłowi niższego szczebla, pracownicy fizyczno-umysłowi oraz bezrobotni.

Robotnicy niewykwalifikowani oraz osoby plasujące się w najniższych grupach dochodu na jedną osobę w rodzinie częściej od pozostałych ankietowanych szacują rozmiary biedy w Polsce na 50-75% całego społeczeństwa.

Warto w tym miejscu przypomnieć opinie osób pytanych w podobny sposób o zasięg bogactwa w Polsce. Przeciętny szacunek liczby ludzi naprawdę bogatych w Polsce wynosił 5% ogółu społeczeństwa. Jedynie 6% ankietowanych w grudniu ubiegłego roku wyraziło przekonanie, że bogaci stanowią ponad 20% wszystkich mieszkańców Polski. Pamięając, że - według marcowego sondażu CBOS - liczba ludzi naprawdę biednych stanowi przeciętnie około połowy ludzi żyjących w Polsce, można wysunąć wniosek, iż Polska - zdaniem opinii publicznej - jest raczej krajem ludzi biednych niż krajem ludzi bogatych.

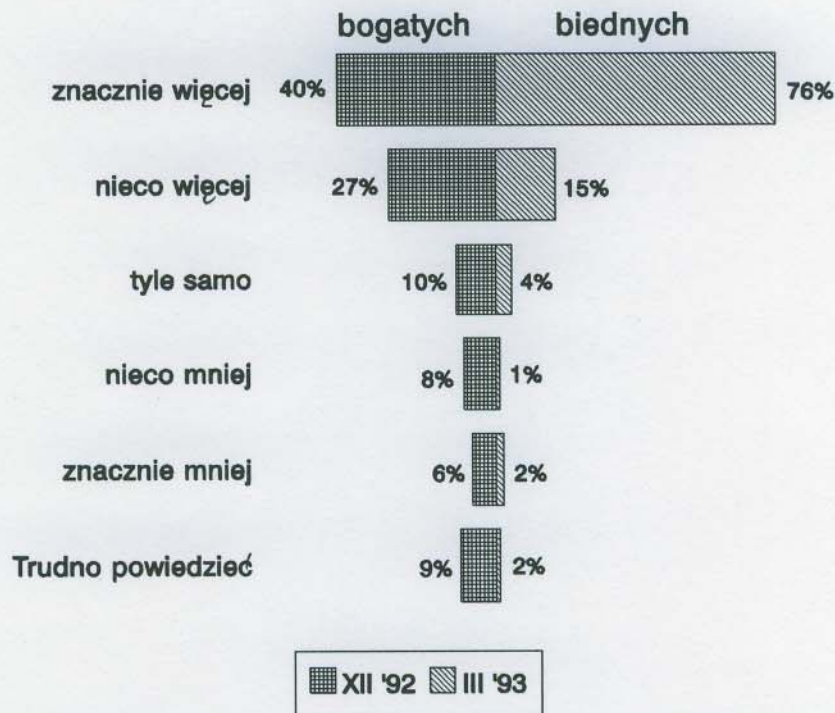
RYS. 2. POSTRZEGANY ODSETEK LUDZI BOGATYCH/BIEDNYCH
NA TYSIĄC MIESZKAŃCÓW POLSKI

Z porównania wyników obydwu badań można wyciągnąć wniosek, że - zdaniem ankietowanych - nowy porządek gospodarczy bardziej sprzyja wzrostowi liczby biednych niż wzrostowi liczby bogatych.

RYS. 3. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIA:
CZY W PORÓWNANIU Z SYTUACJĄ SPRZED 10 LAT
LUDZI NAPRAWDĘ BOGATYCH/BIEDNYCH JEST OBECNIE
W POLSCE

Blisko jedna piąta ankietowanych w grudniu ubiegłego roku uważała, że liczba naprawdę bogatych mieszkańców Polski w porównaniu z początkiem lat osiemdziesiątych nie zmieniła się czy nawet się zmniejszyła. Natomiast respondenci pytani w marcu o dynamikę zjawiska biedy w Polsce byli niemal jednomyślni w opinii o zwiększeniu się, w porównaniu z sytuacją sprzed 10 lat, liczby ludzi naprawdę biednych. Znaczna ich większość (76% ogółu ankietowanych) podkreślała także dużą skalę tych zmian.

O tym, że obecnie jest w Polsce znacznie więcej biednych niż 10 lat temu, są przekonani wszyscy bezrobotni. Poza tym częściej niż pozostali badani takie opinie wyrażają mieszkańcy regionów zachodnich. Poglądowi, że obecnie w Polsce jest tylko nieco więcej biednych niż 10 lat temu, sprzyja też dobra ocena własnych warunków materialnych. Bardziej powściągliwi w ocenie są również młodzi ludzie, uczniowie i studenci.

Przypomnijmy, że inne cechy społeczno-demograficzne warunkują opinie o dynamice bogactwa. Na przykład pogładowi, że ludzi bogatych jest obecnie w Polsce więcej niż 10 lat temu, towarzyszy wyższa pozycja społeczna i wyższe wykształcenie, opiniom odwrotnym natomiast - niższa pozycja i odpowiednio niższe wykształcenie. Ocena własnych warunków materialnych i wiek nie różnicują odpowiedzi dotyczących dynamiki zjawiska bogactwa w Polsce.

Spółeczne postrzeganie biedy w Polsce

Postrzeganie ludzi biednych jest w Polsce powszechniejsze niż zauważanie ludzi bogatych. Jedynie 15% respondentów zapytanych w marcu tego roku o to, czy zna choćby ze słyszenia jakąś naprawdę biedną osobę czy rodzinę, odpowiedziało przecząco, podczas gdy blisko połowa grudniowych respondentów, pytanych w podobny sposób o kontakt z osobą czy rodziną bogatą, deklaruje brak znajomości osoby czy rodziny, którą można by nazwać naprawdę bogatą.

Tabela 2

Liczba ludzi uznawanych za bogatych w otoczeniu respondenta	Odsetek respondentów (XII '92)	Liczba ludzi uznawanych za biednych w otoczeniu respondenta	Odsetek respondentów (III '93)
Kilku	27	Kilku	56
Jeden, dwóch	24	Jeden, dwóch	16
Żaden	48	Żaden	15
		Sam jestem biedny	12

Większość respondentów stwierdziła, że zna więcej niż jedną osobę czy rodzinę naprawdę biedną, natomiast 12%, określając siebie jako biednych, uważa, że zna ten problem z bezpośredniego doświadczenia.

Osoby znające problem prawdziwej biedy w Polsce niejako z autopsji to przede wszystkim respondenci z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, bezrobotni, ludzie, którzy deklarują miesięczny dochód w rodzinie mniejszy niż 500 tys. zł na osobę. Respondenci o podobnej społecznej charakterystyce, ankietowani w grudniu ubiegłego roku, deklarowali, co ciekawe, brak znajomości choćby jednej osoby czy rodziny naprawdę bogatej. Natomiast badani o cechach społeczno-demograficznych, które sprzyjają deklaracjom o braku jakiegokolwiek, nawet pośredniego kontaktu z osobami naprawdę biednymi (mieszkańcy dużych miast, prywatni przedsiębiorcy, uczniowie i studenci, respondenci dobrze oceniający kierunek rozwoju sytuacji w kraju) deklarują jednocześnie znajomość co najmniej jednej naprawdę bogatej osoby czy rodziny.

Tabela 3

w procentach

Liczba osób uznawanych w otoczeniu respondenta za osoby biedne	Postrzegana skala biedy w Polsce				
	do 10%	10-25%	25-30%	50-75%	powyżej 75%
Sam jestem biedny	7	9	39	27	17
Kilku	16	11	39	24	10
Jeden, dwóch	24	22	38	12	4
Żaden	27	22	42	8	2

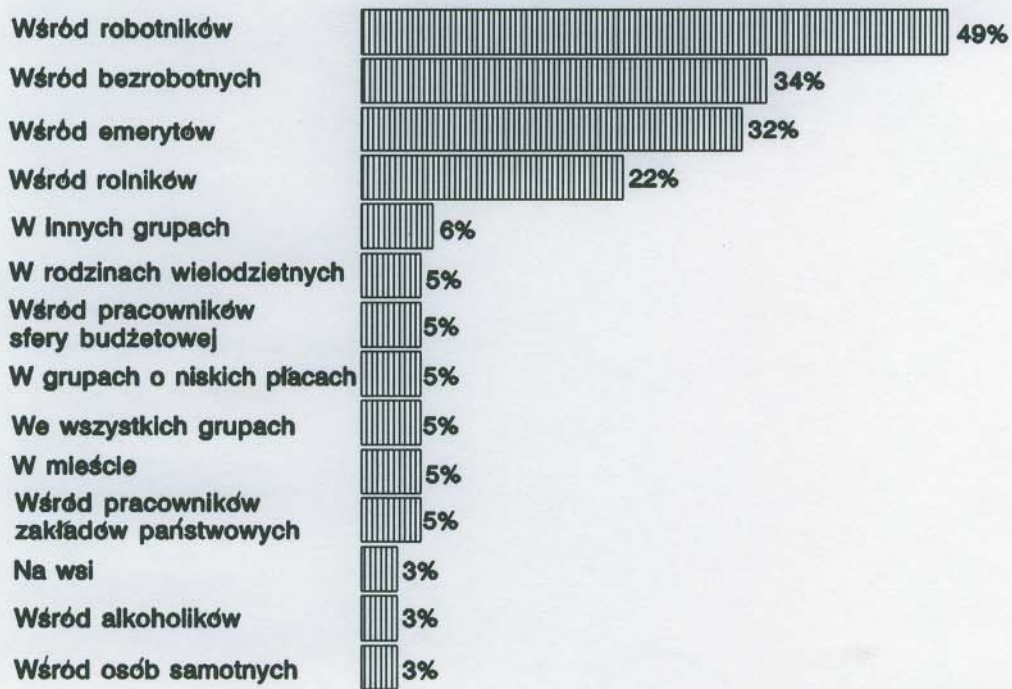
Jest oczywiste, że osoby deklarujące znajomość osób czy rodzin naprawdę bogatych skłonne są postrzegać większą skalę bogactwa w Polsce, natomiast badani znający osoby czy rodziny naprawdę biedne są przekonani o większym zasięgu biedy.

Spółeczna charakterystyka biedy. Przyczyny ubóstwa

Najbardziej dotknięte biedą w Polsce są, zdaniem respondentów, grupy o najniższym statusie zawodowym: robotnicy, bezrobotni, rolnicy⁴ oraz emeryci i renciści.

⁴ Zadaliśmy pytanie otwarte: "W jakich grupach społecznych jest, Pana(i) zdaniem, najwięcej ludzi naprawdę biednych?"

RYS. 4. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIE:
W JAKICH GRUPACH SPOŁECZNYCH, PANA(I) ZDANIEM,
JEST NAJWIĘCEJ LUDZI NAPRAWDĘ BIEDNYCH?

Przynależność do określonej kategorii społeczno-zawodowej różnicuje definiowanie przez badanych grup społeczeństwa szczególnie dotkniętych biedą. **Kadra kierownicza i inteligencja** bardziej niż pozostałe kategorie skłania się ku pogładowi, że ludzie biedni to przede wszystkim emeryci i renciści, rodziny wielodzietne, a spośród pracujących - ludzie z niskim wykształceniem. **Pracownicy umysłowi niższego szczebla** częściej od pozostałych respondentów wskazują na pracowników sfery budżetowej jako na grupę społeczną szczególnie dotkniętą biedą, natomiast **pracownicy fizyczno-umysłowi** - na mieszkańców miast.

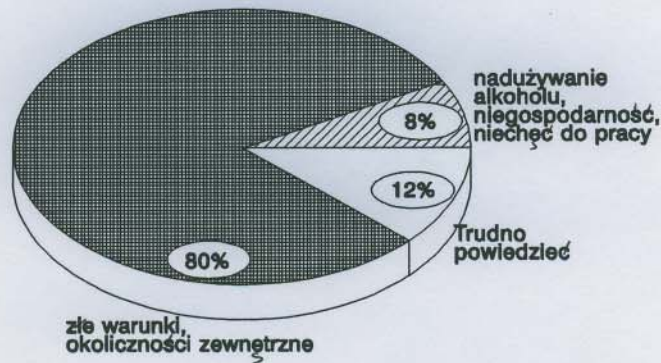
Zdaniem badanych **robotników**, ich własna grupa zawodowa oraz bezrobotni to kategorie społeczne, w których najczęściej można spotkać ludzi naprawdę biednych. **Rolnicy** zaś wyrażają pogląd, że ludzi naprawdę biednych poza robotnikami jest najwięcej właśnie wśród rolników i mieszkańców wsi.

Wielkość miejscowości oraz region, w którym mieszkają respondenci, wpływają także na udzielane przez nich odpowiedzi. O tym, że najwięcej biednych jest wśród robotników, częściej niż inni wspominają mieszkańcy miast liczących od 101 do 500 tys. ludności oraz ankietowani z regionu wschodniego. Respondenci z małych miast (do 20 tys. ludności) oraz mieszkańcy regionów zachodniego i północno-zachodniego uważają, że najwięcej ludzi biednych jest wśród bezrobotnych. Najwięcej biednych wśród pracowników sfery budżetowej dostrzegają mieszkańcy największych miast. Mieszkańcy wsi natomiast sądzą, że kategorią społeczną najbardziej dotkniętą biedą są rolnicy.

W grudniu ubiegłego roku pytano również o społeczną charakterystykę ludzi naprawdę bogatych. Respondenci najczęściej zwracali uwagę na ich pozycję zawodową. Twierdzili, że ludzie bogaci zajmują się przede wszystkim handlem, biznesem, są właścicielami spółek, przedsiębiorstw, czyli są szeroko pojętymi prywatnymi przedsiębiorcami.

Można więc wysunąć wniosek, że według opinii publicznej o szansach "przynależności" do grona ludzi naprawdę bogatych oraz o perspektywach znalezienia się w grupie osób naprawdę biednych decyduje pozycja społeczno-zawodowa. Odmienne są natomiast, zdaniem respondentów, przyczyny popadnięcia w biedę i przyczyny zrobienia naprawdę dużych pieniędzy w Polsce. Ludzie zamożni zawdzięczają swoje bogactwo przede wszystkim sobie. Grudniowi respondenci zapytani, "dzięki czemu, w jaki sposób [ludzie bogaci] doszli do bogactwa", wskazywali głównie na ich cechy charakteru: pracowitość, zdolności, umiejętności organizacyjne. Natomiast osoby pytane w marcu, czy ludzie biedni za swój nędzny stan materialny powinni winać siebie samych czy też raczej złe warunki zewnętrzne - w zdecydowanej większości przychyliły się ku temu ostatniemu twierdzeniu.

RYS. 5. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIE:
CZY LUDZIE SĄ NAPRAWDĘ BIEDNI ZE WZGLĘDU NA:

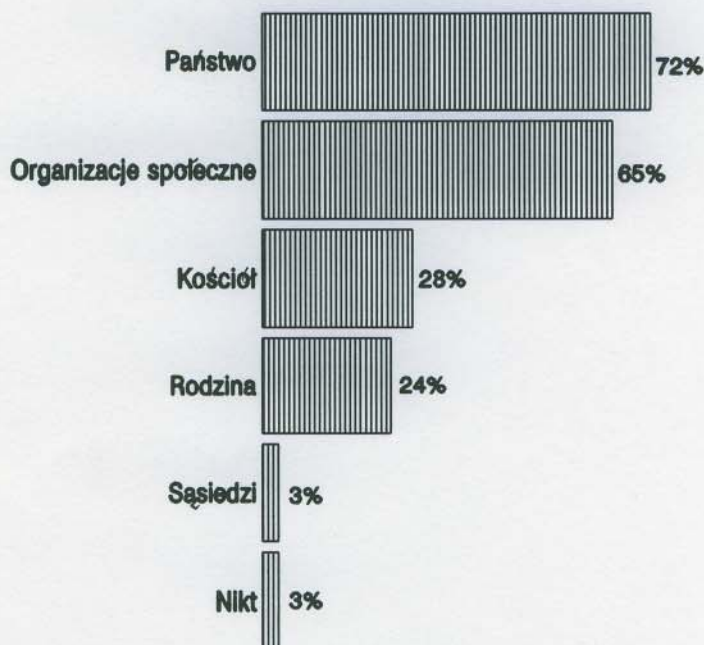

Zdecydowana większość ankietowanych uważa, że w Polsce ludzie stają się biedni nie tyle z własnej winy: niegospodarności, skłonności do nałogów czy niechęci do pracy, ile ze względu na złe warunki, nie sprzyjające okoliczności zewnętrzne. Przeciwny pogląd, czyli przekonanie o tym, że winę za swój stan materialny ponoszą przede wszystkim sami biedni, częściej niż inni wyrażają: kadra kierownicza i inteligencja, rolnicy i robotnicy niewykwalifikowani oraz osoby dobrze oceniające swoje warunki materialne.

Kto powinien pomóc biednym?

Przekonaniu, że prawdziwe ubóstwo w Polsce bierze się nie tyle z winy samych biednych, ile ze złych, trudnych, nie sprzyjających okoliczności zewnętrznych, towarzyszy pogląd, iż to państwo przede wszystkim powinno zapewnić pomoc ludziom żyjącym w biedzie.

RYS. 6. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIE:
KTO, JAKIE OSOBY LUB INSTYTUCJE POWINNY PRZEDÉ WSZYSTKIM,
PANA (I) ZDANIEM, POMAGAĆ LUDZIOM NAPRAWDĘ BIEDNYM? (PROSZE
WYBRAĆ NIE WIĘCEJ NIŻ DWIE ODPOWIEDZI)

Najczęściej są o tym przekonani respondenci najbardziej narażeni, według społecznej percepcji, na życie w nędzy: robotnicy, rolnicy, bezrobotni, ludzie mający najniższe dochody, mieszkańcy wsi i małych miast, badani z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym. Większość respondentów uważa też, że do opieki nad ubogimi powołane są organizacje społeczne i charytatywne. Mniej niż jedna trzecia respondentów obarczyłaby takim zadaniem Kościół; wśród tej grupy najmniej przekonani do takiego rozwiązania są mieszkańcy wsi i małych miast. Zaskakujące, że mniej niż jedna czwarta ankietowanych uważa, iż pomoc ludziom dotkniętym przez biedę leży przede wszystkim w gestii rodziny. Twierdzą tak przede wszystkim osoby z wykształceniem średnim i wyższym oraz prywatni przedsiębiorcy, najrzadziej - robotnicy i osoby plasujące się w najniższej grupie dochodów.

Porównanie społecznej percepcji bogactwa i społecznego postrzegania biedy pozwala na postawienie wniosku, że - według opinii publicznej - Polacy to społeczeństwo raczej biedne niż bogate. Mniej więcej połowa mieszkańców Polski - zdaniem ankietowanych - żyje w prawdziwej biedzie, a tylko co dziesiąty Polak cieszy się (najczęściej zasłużonym) bogactwem. Liczba tych pierwszych wzrosła zresztą znacznie szybciej niż liczba ludzi bogatych. Winą za taki stan rzeczy należałoby, zdaniem respondentów, obarczyć złe okoliczności, warunki zewnętrzne. Niewielu ankietowanych uważa, że prawdziwa bieda jest kwestią niegospodarności czy alkoholizmu. Być może dlatego większość badanych osób twierdzi, że to państwo przede wszystkim, a nie rodzina, sąsiedzi czy Kościół, powinno spieszyć ubogim z pomocą.

ANEXS

Tabela 1. Poniżej jakiego dochodu zaczyna się już bieda?

(%)

	500 tys.	500 tys. - 1 mln	1 mln - 1,5 mln	1,5 mln - 2 mln	Liczba osób
Ogółem	17	55	19	9	1178
Płeć					
Mężczyźni	17	54	18	10	546
Kobiety	17	55	20	8	632
Wiek					
do 24 lat	17	54	23	6	134
25-34	15	64	14	8	174
35-44	18	52	20	11	323
45-54	16	58	17	9	198
55-64	20	52	15	13	163
65 lat i więcej	16	52	25	7	185
Miejsce zamieszkania					
Wieś	30	55	11	4	456
Miasto do 20 tys.	9	52	26	12	137
od 21 do 100 tys.	11	60	18	11	222
101-500 tys.	9	57	23	11	195
501 tys. i więcej mieszk.	5	48	33	14	165
Region					
Północny	10	56	20	14	158
Zachodni	22	31	32	15	114
Środkowo-zachodni	20	59	10	11	171
Środkowy	12	57	23	8	213
Wschodni	23	56	13	9	140
Południowo-wschodni	17	66	13	4	177
Południowo-zachodni	17	53	23	7	205
Wykształcenie					
Podstawowe	23	57	14	6	463
Zasadnicze zawodowe	19	56	14	10	299
Średnie	10	52	27	10	329
Wyższe	6	50	30	15	88
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	3	57	32	8	59
Prac.umysł.niż.szczebła	9	55	25	10	121
Pracownicy fiz.- umysł.	14	53	25	8	48
Robotnicy wykwalifikowani	15	57	17	11	123
Robotnicy niewykwalifik.	31	54	9	6	70
Rolnicy	29	51	12	8	111
Prywatni przedsiębiorcy	8	61	16	14	36
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	15	54	22	10	358
Uczniowie i studenci	13	57	23	7	51
Bezrobotni	22	56	15	8	81
Gospodynie domowe i inni	21	59	11	9	94
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys.zł	31	50	13	6	93
500 tys. - 999 tys.	20	60	14	6	344
1000 tys. - 1499 tys.	18	57	16	9	322
1500 tys. - 1999 tys.	12	52	28	9	186
2000 tys. i powyżej	8	47	29	17	211
Ocena własnych war. mater.					
Złe	19	56	16	9	504
Średnie	16	55	21	8	501
Dobre	13	52	23	11	172
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	20	56	17	6	80
Raz w tygodniu	20	56	16	7	668
Kilka razy w roku	11	53	24	12	326
W ogóle nie uczestniczy	11	53	22	14	103
Ocena kier.rozw.syt.w kraju					
Dobry kierunek	11	62	22	5	240
Zły kierunek	19	54	18	10	761
Trudno powiedzieć	18	50	21	11	177

Tabela 2. Na tysiąc mieszkańców Polski, ilu przypada ludzi naprawdę biednych?

(%)

	Do 10%	10-25%	25-50%	50-75%	Powyżej 75%	Liczba osób
Ogółem	18	14	39	20	9	1175
Płeć						
Mężczyźni	20	14	39	19	7	541
Kobiety	17	14	39	20	10	634
Wiek						
do 24 lat	17	16	43	19	6	137
25-34	22	14	39	19	6	173
35-44	16	12	36	23	14	320
45-54	16	17	40	18	8	199
55-64	19	13	40	17	10	164
65 lat i więcej	22	13	38	21	7	180
Miejsce zamieszkania						
Wieś	22	18	36	18	6	449
Miasto do 20 tys.	20	13	34	18	14	136
od 21 do 100 tys.	19	8	39	25	9	223
101-500 tys.	10	15	40	25	10	190
501 tys. i więcej mieszk.	17	9	49	15	10	175
Region						
Północny	10	11	42	27	9	157
Zachodni	26	10	32	21	11	116
Środkowozachodni	15	16	37	20	12	172
Środkowy	20	13	45	18	4	207
Wschodni	22	15	34	19	9	137
Południowo-wschodni	24	15	37	13	11	181
Południowo-zachodni	15	16	41	21	7	205
Wykształcenie						
Podstawowe	19	13	40	19	9	454
Zasadnicze zawodowe	16	14	38	21	11	299
Średnie	18	14	39	21	9	334
Wyższe	25	17	41	13	4	87
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	28	17	30	14	11	56
Prac. umysł. niż. szczebla	15	9	45	25	5	125
Pracownicy fiz.- umysł.	11	11	50	18	10	49
Robotnicy wykwalifikowani	17	15	36	21	11	124
Robotnicy niewykwalifik.	18	13	29	27	13	69
Rolnicy	19	17	36	20	8	110
Prywatni przedsiębiorcy	27	18	41	13	2	37
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	19	14	39	18	10	357
Uczniowie i studenci	22	19	41	13	5	54
Bezrobotni	15	12	46	20	7	78
Gospodynie domowe i inni	17	14	33	25	11	93
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 500 tys. zł	9	12	36	30	12	95
500 tys. - 999 tys.	16	14	39	22	10	343
1000 tys. - 1499 tys.	19	14	38	19	10	320
1500 tys. - 1999 tys.	19	16	44	16	5	186
2000 tys. i powyżej	25	13	38	17	8	212
Ocena własnych war. mater.						
Złe	13	11	37	25	14	507
Średnie	20	17	42	17	5	497
Dobre	31	14	36	14	5	171
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	33	15	34	12	6	81
Raz w tygodniu	18	15	40	20	7	670
Kilka razy w roku	18	12	37	22	12	322
W ogóle nie uczestniczy	12	11	42	20	15	101
Ocena kier. rozw. syt. w kraju						
Dobry kierunek	23	16	46	9	5	240
Zły kierunek	16	12	37	23	11	757
Trudno powiedzieć	21	19	35	20	5	179

Tabela 3, Czy w porównaniu z 1983 rokiem ludzi naprawdę biednych w Polsce jest:

(%)

	znacznie więcej	niewiele więcej	tyle samo	niewiele mniej	znacznie mniej	Liczba osób
Ogółem	77	15	4	1	2	1202
Płeć						
Mężczyźni	77	16	3	1	2	557
Kobiety	78	14	5	1	2	644
Wiek						
do 24 lat	72	23	2	1	2	137
25-34	77	17	3	0	3	174
35-44	81	10	6	2	1	327
45-54	78	14	7	1	0	201
55-64	77	17	1	2	3	166
65 lat i więcej	75	17	4	2	2	195
Miejsce zamieszkania						
Wieś	75	16	4	2	3	467
Miasto do 20 tys.	82	15	1	2	0	136
od 21 do 100 tys.	82	12	5	1	1	227
101-500 tys.	82	14	2	1	1	193
501 tys. i więcej mieszk.	69	19	9	0	3	175
Region						
Północny	75	21	2	0	2	158
Zachodni	87	7	1	5	0	115
Środkowozachodni	86	10	3	1	0	175
Środkowy	70	20	8	0	2	227
Wschodni	75	16	5	2	2	138
Południowo-wschodni	73	18	3	1	5	184
Południowo-zachodni	80	13	5	2	1	204
Wykształcenie						
Podstawowe	75	17	4	2	2	469
Zasadnicze zawodowe	80	14	3	1	2	307
Średnie	79	14	5	1	1	335
Wyższe	78	13	7	0	2	90
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	76	15	6	0	3	58
Prac. umysł. niż. szczebla	76	15	7	2	0	124
Pracownicy fiz.- umysł.	81	14	5	0	0	47
Robotnicy wykwalifikowani	78	14	4	4	1	125
Robotnicy niewykwalifik.	83	17	0	0	0	71
Rolnicy	73	21	2	1	3	110
Prywatni przedsiębiorcy	67	16	9	2	6	39
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	77	16	4	1	2	372
Uczniowie i studenci	56	38	4	2	0	54
Bezrobotni	92	2	3	0	3	80
Gospodynie domowe i inni	81	8	4	3	5	95
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 500 tys. zł	80	9	3	0	7	98
500 tys. - 999 tys.	81	13	4	1	2	352
1000 tys. - 1499 tys.	73	18	7	2	0	318
1500 tys. - 1999 tys.	79	18	2	1	1	190
2000 tys. i powyżej	77	15	4	2	2	221
Ocena własnych war. mater.						
Złe	85	10	4	1	1	514
Średnie	74	18	4	2	2	506
Dobre	66	25	6	1	2	181
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	59	22	14	2	3	85
Raz w tygodniu	78	16	3	1	3	682
Kilka razy w roku	80	14	5	1	0	327
W ogóle nie uczestniczy	81	11	5	3	0	107
Ocena kier. rozw. syt. w kraju						
Dobry kierunek	63	23	11	2	1	244
Zły kierunek	82	12	2	1	2	779
Trudno powiedzieć	75	19	3	1	2	179

Tabela 4. Czy zna Pan(i) z sąsiedztwa, widzenia, słyszenia naprawdę biedną osobę lub rodzinę? 1 - tak, sam jestem biedny, 2 - tak, kilka, 3 - tak, jedną, 4 - nie znam

(%)

	1	2	3	4	Liczba osób
Ogółem	12	56	16	15	1192
Płeć					
Mężczyźni	11	59	16	14	551
Kobiety	13	54	17	17	641
Wiek					
do 24 lat	10	57	15	18	138
25-34	13	59	15	14	180
35-44	12	61	16	12	325
45-54	9	59	19	14	198
55-64	11	53	19	16	165
65 lat i więcej	17	45	15	22	185
Miejsce zamieszkania					
Wies	12	56	17	15	464
Miasto do 20 tys.	14	61	17	8	137
od 21 do 100 tys.	10	59	14	17	224
101-500 tys.	17	56	14	13	195
501 tys. i więcej mieszk.	8	49	22	21	170
Region					
Północny	17	62	9	11	160
Zachodni	13	63	17	7	114
Środkowozachodni	13	62	12	13	174
Środkowy	8	46	27	20	219
Wschodni	8	62	14	16	140
Południowo-wschodni	10	59	15	16	181
Południowo-zachodni	16	48	16	20	203
Wykształcenie					
Podstawowe	17	52	17	14	465
Zasadnicze zawodowe	13	58	16	13	304
Średnie	8	58	16	18	332
Wyższe	1	62	19	18	89
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	3	64	23	10	56
Prac.umysł.niż.szczebla	3	66	14	17	124
Pracownicy fiz.- umysł.	6	64	13	17	48
Robotnicy wykwalifikowani	5	56	30	8	124
Robotnicy niewykwalifik.	12	67	11	9	71
Rolnicy	11	58	15	15	111
Prywatni przedsiębiorcy	1	62	12	25	38
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	15	52	16	17	362
Uczniowie i studenci	3	43	27	27	54
Bezrobotni	40	51	6	4	80
Gospodynie domowe i inni	15	53	13	19	97
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys.zł	29	53	9	8	96
500 tys. - 999 tys.	17	56	14	13	351
1000 tys. - 1499 tys.	11	52	17	20	322
1500 tys. - 1999 tys.	5	66	18	11	184
2000 tys. i powyżej	3	59	18	20	217
Ocena własnych war. mater.					
Złe	24	55	11	9	504
Średnie	3	56	20	20	509
Dobre	2	58	20	20	179
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	14	48	12	26	86
Raz w tygodniu	11	58	15	16	673
Kilka razy w roku	14	56	17	12	326
W ogóle nie uczestniczy	8	49	27	15	107
Ocena kier.rozw.syt.w kraju					
Dobry kierunek	5	52	15	28	247
Zły kierunek	14	58	16	12	771
Trudno powiedzieć	12	55	20	13	175

Tablica 3. W jakich grupach społecznych jest najwięcej ludzi biednych?

(%)

	Robotnicy	Bezrobotni	Rolnicy	Emeryci, renciści	Rodziny wielo- dzietne	Prac. sfery budż.	Wszędzie	Na wsi	W mieście
Ogółem	49	34	22	32	5	10	5	3	5
Płeć									
Mężczyźni	51	34	24	30	4	8	6	3	6
Kobiety	49	34	21	34	6	12	4	4	4
Wiek									
do 24 lat	57	36	19	30	1	14	1	3	0
25-34	50	31	24	35	5	10	3	3	8
35-44	55	31	21	31	6	9	5	3	4
45-54	50	30	27	30	9	14	6	3	6
55-64	45	34	25	33	4	8	6	2	8
65 lat i więcej	38	42	18	34	4	8	5	6	3
Miejsce zamieszkania									
Wieś	45	31	33	28	2	7	9	6	5
Miasto do 20 tys.	46	48	15	33	4	12	2	0	3
od 21 do 100 tys.	53	36	24	36	7	10	2	2	7
101-500 tys.	61	31	13	32	7	14	2	2	0
501 tys. i więcej mieszk.	49	30	9	35	12	15	2	2	7
Region									
Północny	48	35	7	37	8	14	4	6	4
Zachodni	44	41	24	38	4	11	13	3	0
Środkowozachodni	51	40	24	33	2	17	4	0	3
Środkowy	49	30	28	24	7	7	5	2	5
Wschodni	63	29	29	27	4	4	2	2	5
Południowo-wschodni	40	33	27	35	4	11	5	9	11
Południowo-zachodni	52	32	18	32	7	10	3	1	3
Wykształcenie									
Podstawowe	46	34	26	30	2	7	6	6	4
Zasadnicze zawodowe	56	33	22	29	4	8	4	2	6
Średnie	51	34	17	35	7	11	4	2	5
Wyższe	37	34	22	39	16	30	3	0	7
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier., inteligencja	35	34	27	44	14	30	5	0	2
Prac. umysł. niż. szczebla	51	29	19	34	10	12	2	2	1
Pracownicy fiz. - umysł.	49	35	16	28	5	8	0	11	13
Robotnicy wykwalifikowani	60	27	22	25	4	11	1	1	4
Robotnicy niewykwalifik.	51	41	20	31	4	8	5	5	5
Rolnicy	42	28	43	31	0	8	11	7	8
Prywatni przedsiębiorcy	55	44	14	36	7	18	2	4	3
Bierni zawodowo									
Renciści i emeryci	47	34	22	33	6	9	6	4	6
Uczniowie i studenci	62	37	19	32	3	12	0	2	3
Bezrobotni	50	40	11	32	3	7	5	1	1
Gospodynie domowe i inni	57	34	17	30	4	9	5	0	6
Dochody na jedną osobę									
Poniżej 500 tys. zł	56	35	28	36	7	7	3	2	5
500 tys. - 999 tys.	51	32	25	25	3	8	7	4	5
1000 tys. - 1499 tys.	48	32	23	34	4	10	3	4	6
1500 tys. - 1999 tys.	51	35	16	35	7	15	2	3	4
2000 tys. i powyżej	46	37	19	35	9	12	4	3	5
Ocena własnych war. mater.									
Złe	48	33	24	32	6	9	5	3	6
Średnie	53	33	21	30	5	11	5	4	3
Dobre	45	37	22	36	5	13	3	2	6
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	40	27	21	28	4	12	5	8	8
Raz w tygodniu	47	36	25	32	4	9	6	4	5
Kilka razy w roku	58	31	20	31	5	12	3	3	4
W ogóle nie uczestniczy	45	33	16	37	12	11	3	0	4
Ocena kier. rozw. syt. w kraju									
Dobry kierunek	53	32	18	29	8	11	3	2	4
Zły kierunek	49	34	24	33	5	10	5	3	5
Trudno powiedzieć	47	35	19	32	2	12	4	5	5

Tabela 5. (cd.)

(%)

	Alkoholicy	Ludzie samotni	Prac.zakł. państw.	Inne	Liczba osób
Ogółem	3	3	5	6	1200
Płeć					
Mężczyźni	2	2	4	6	555
Kobiety	4	4	5	7	645
Wiek					
do 24 lat	1	3	7	6	139
25-34	5	1	6	9	175
35-44	2	2	6	5	329
45-54	4	3	2	6	204
55-64	1	4	2	6	167
65 lat i więcej	4	5	3	7	185
Miejsce zamieszkania					
Wies	2	3	6	4	464
Miasto do 20 tys.	4	1	3	10	137
od 21 do 100 tys.	3	3	3	5	228
101-500 tys.	3	3	4	8	195
501 tys.i więcej mieszk.	2	3	3	11	173
Region					
Północny	3	1	4	8	161
Zachodni	4	3	3	3	118
Środkowozachodni	3	3	14	5	172
Środkowy	1	2	4	7	218
Wschodni	6	3	1	8	139
Południowo-wschodni	3	5	3	4	186
Południowo-zachodni	2	2	3	9	206
Wykształcenie					
Podstawowe	3	3	4	6	463
Zasadnicze zawodowe	2	2	5	5	308
Średnie	3	2	5	9	339
Wyższe	5	8	5	5	90
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	6	9	10	10	56
Prac.umysł.niż.szczębla	5	1	6	15	126
Pracownicy fiz.- umysł.	0	3	5	5	49
Robotnicy wykwalifikowani	4	0	4	6	124
Robotnicy niewykwalifik.	0	2	5	0	72
Rolnicy	1	2	3	3	115
Prywatni przedsiębiorcy	2	0	4	2	38
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	3	5	2	6	358
Uczniowie i studenci	0	2	6	7	55
Bezrobotni	2	2	10	3	82
Gospodynie domowe i inni	3	2	4	9	96
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys.zł	3	3	9	2	95
500 tys. - 999 tys.	4	2	3	6	357
1000 tys. - 1499 tys.	2	3	6	6	321
1500 tys. - 1999 tys.	4	4	2	9	188
2000 tys. i powyżej	3	2	5	6	217
Ocena własnych war. mater.					
Złe	2	3	6	7	510
Średnie	3	2	4	6	513
Dobre	3	4	4	6	177
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	2	4	4	5	84
Raz w tygodniu	3	3	5	6	679
Kilka razy w roku	2	2	4	8	329
W ogóle nie uczestniczy	4	3	5	7	109
Ocena kier.rozw.syt.w kraju					
Dobry kierunek	4	3	2	10	244
Zły kierunek	2	2	5	5	779
Trudno powiedzieć	3	5	4	6	177

Tabela 6. Czy ludzie naprawdę biedni są w takiej sytuacji dlatego, że:
1 - są niegospodarni, nadużywają alkoholu, 2 - spowodowały
to złe warunki, okoliczności zewnętrzne

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	8	80	12	1227
Płeć				
Mężczyźni	7	83	10	566
Kobiety	9	77	15	660
Wiek				
do 24 lat.	5	86	9	141
25-34	8	77	15	180
35-44	8	82	10	330
45-54	8	80	12	206
55-64	7	80	14	170
65 lat i więcej	12	74	15	198
Miejsce zamieszkania				
Wieś	11	80	10	479
Miasto do 20 tys.	4	89	7	139
od 21 do 100 tys.	6	79	15	228
101-500 tys.	6	79	15	199
501 tys. i więcej mieszk.	9	73	18	180
Region				
Północny	8	82	11	161
Zachodni	11	77	12	119
Środkowozachodni	3	85	12	175
Środkowy	9	81	10	227
Wschodni	11	77	11	144
Południowo-wschodni	9	82	9	188
Południowo-zachodni	7	73	20	211
Wykształcenie				
Podstawowe	10	79	11	481
Zasadnicze zawodowe	5	83	12	310
Średnie	7	80	13	343
Wyższe	12	73	15	93
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	15	66	19	59
Prac.umysł.niż.szczębla	3	83	15	127
Pracownicy fiz.- umysł.	3	83	14	49
Robotnicy wykwalifikowani	5	85	10	125
Robotnicy niewykwalifik.	12	81	7	72
Rolnicy	10	80	10	116
Prywatni przedsiębiorcy	9	75	16	39
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	9	78	13	375
Uczniowie i studenci	10	80	10	57
Bezrobotni	4	91	5	82
Gospodynie domowe i inni	10	73	17	99
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	1	91	9	98
500 tys. - 999 tys.	9	80	11	356
1000 tys. - 1499 tys.	9	80	12	329
1500 tys. - 1999 tys.	5	81	14	192
2000 tys. i powyżej	11	73	16	226
Ocena własnych war. mater.				
Złe	5	88	8	520
Średnie	8	77	15	523
Dobre	18	65	18	183
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	19	68	14	89
Raz w tygodniu	8	79	13	690
Kilka razy w roku	7	81	12	338
W ogóle nie uczestniczy	4	86	10	109
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	15	71	13	251
Zły kierunek	5	85	10	791
Trudno powiedzieć	9	68	23	184

Tabela 7. Kto, przede wszystkim, powinien pomagać ludziom naprawdę biednym?

(%)

	Rodzina	Sąsiedzi, znajomi	Org. społeczne	Kościół	Państwo	Nikt	Liczba osób
Ogółem	24	3	65	28	72	3	1217
Płeć							
Mężczyźni	24	3	63	29	75	2	561
Kobiety	24	3	67	28	70	3	656
Wiek							
do 24 lat	23	2	66	26	79	2	140
25-34	23	2	67	33	68	4	179
35-44	25	3	64	27	74	2	328
45-54	23	4	62	28	74	2	202
55-64	30	3	66	24	69	2	170
65 lat i więcej	20	3	67	31	69	4	197
Miejsce zamieszkania							
Wieś	26	4	62	24	78	3	473
Miasto do 20 tys.	24	2	71	23	74	3	137
od 21 do 100 tys.	22	3	65	31	71	2	228
101-500 tys.	17	1	72	36	66	2	199
501 tys. i więcej mieszk.	29	2	65	31	65	4	178
Region							
Północny	20	2	72	36	65	3	160
Zachodni	19	4	68	29	71	4	118
Środkowo-zachodni	11	2	75	24	81	2	174
Środkowy	28	1	65	29	70	2	227
Wschodni	33	5	57	28	73	4	142
Południowo-wschodni	36	2	55	22	78	1	186
Południowo-zachodni	21	5	65	30	68	3	210
Wykształcenie							
Podstawowe	21	2	65	28	76	2	477
Zasadnicze zawodowe	20	4	66	26	76	3	307
Średnie	30	3	64	29	66	3	343
Wyższe	30	0	70	33	62	1	90
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	29	1	73	34	58	2	58
Prac. umysł. niż. szczebla	31	4	61	31	64	4	127
Pracownicy fiz.- umysł.	26	3	63	30	67	6	48
Robotnicy wykwalifikowani	18	2	65	31	78	2	125
Robotnicy niewykwalifik.	15	4	70	28	79	0	71
Rolnicy	28	4	59	27	79	0	115
Prywatni przedsiębiorcy	44	2	53	32	68	1	39
Bierni zawodowo							
Renciści i emeryci	23	3	65	28	72	3	373
Uczniowie i studenci	21	2	66	36	66	6	56
Bezrobotni	21	0	70	22	82	2	81
Gospodynie domowe i inni	21	3	71	19	75	4	98
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 500 tys. zł	15	3	67	27	83	4	98
500 tys. - 999 tys.	25	2	68	22	75	2	353
1000 tys. - 1499 tys.	22	5	63	27	76	3	325
1500 tys. - 1999 tys.	24	2	61	32	68	5	192
2000 tys. i powyżej	29	2	68	35	62	2	224
Ocena własnych war. mater.							
Złe	20	3	67	25	77	2	513
Średnie	25	2	63	32	70	3	520
Dobre	33	4	68	27	64	2	183
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	22	4	63	31	69	3	87
Raz w tygodniu	26	3	67	24	73	3	687
Kilka razy w roku	21	2	63	34	71	3	336
W ogóle nie uczestniczy	22	0	65	35	73	0	107
Ocena kier. rozw. syst. w kraju							
Dobry kierunek	31	2	66	33	64	1	251
Zły kierunek	22	3	65	26	77	2	782
Trudno powiedzieć	24	3	65	29	65	7	184